

תלבושות משונות בחג הפורים (אם יש מקור יהודי למנהג זה)

בגלל מעשה משונה וקומי שאירע לי בחג הפורים שעבר, החלטתי לכתוב את המאמר הזה. חברי היקר הרה"ח ד"ר אהרון צבי פריד שליט"א הזמין אותי לסעוד אצלו סעודת פורים יחד עם בני משפחתו.

אך זה הגעתי לביתו והנה אחד מקרוביו קפץ פתאום ממקומו, רץ כנגדי, הסיר את השטריימל מעל ראשו ובצחוק גדול נסה לשים אותו על ראשי. מכיון שלא תפסתי את כונתו הרמתי את ידי להגן על עצמי, ובמקרה דחפתי אותו וגרמתי שישמט השטריימל מתוך ידו לעוף אל-על כצלחת מעופפת רק לצלול צלילת פתע על הרצפה. הסתכלתי על השטריימל השמוט ארצה שנדמה לי כברייה אומללה מכוסה פרווה, פצועה ועזובה, וכלי ישועה.

אחרי הסעודה, בשובי הבייתה, הרהרתי על המעשה הקומי ועל אופן חגיגת פורים בכלל על ידי היהודים בכל הזמנים, ואם יש לו מקור ומקור בדת.

היהודים שהושפעו מתרבות העמים העושים לעצמם קרנבלים תפאורתיים, התחילו לחגוג את חג הפורים באותו האופן, הרבה ילדים ומספר גדולים, לובשים כל מיני תלבושות, המחוקות בריאות שונות, או בני אדם מכל חוגי החיים ומארצות שונות, ומתנהגים כמוקיונים, ומדמים לעצמם שבאופן זה מקיימים את המצוה של שמחת פורים.

עוד שני מנהגים התפתחו אצל היהודים. הראשון נקרא מחזה פורים (פורים שפיעל). שבו השחקנים מתארים באופן סאטירי וקומי. חלק מחג הפורים או מחיי היהודים הנוכחים, הסוציאליים או הפוליטיים. ובסיום המחזה נוהגים לשיר את הפתגם "היינט איז פורים מארגען איז אויס גובט מיר א דרייער און ווארפט מיך ארויס".

אלא לאחר זמן, התחילו השחקנים להכניס לתוך המחזה דברים מגונים ומקולקלים עד שהחליטה קהילה מפורסמת גדולה בגרמניה לאסור את המחזה הפורומי לגמרי.

המנהג השני נקרא "פורים תורה" שבו לוקחים פסוק או ענין מן התורה או מן המגילה ודורשים אותו הפך מפשוטו וממובנו הרגיל, באופן קומי ומוזרי.

יש סוברים שהיהודים קבלו עליהם מנהגים אלו בחג זה, כבדיחות דעת להקלת המתח שנרגשים לפעמים מקיום התורה בדייקנות.

חג זה לפי הגמרא הוא השלב השני בקבלת התורה שהתחילה במדבר בהר סיני. שם קבלו היהודים שתי תורות, תורה אחת בכתב, ותורה שניה בע"פ, התורה שבכתב קבלו ברצון אבל התורה שבע"פ קבלו בכפייה. ובחג זה חזרו היהודים וקבלו גם את התורה שבע"פ ברצון. "וייתצבו בתחתית ההר" (שמ"ט, יז) אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מודעה רבה לאורייתא (הודעה רבה כלפי התורה) אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוהו בימי אחשורוש, כדבתיב, "קיימו וקבלו היהודים", קיימו מה שקבלו כבר" (שבת פח ע"א)

ובמדרש תנחומא (נחג, כתוב): "לא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הק"בה את ההר כגיגית, שנאמר (שמ"ט, יז) ויתצבו בתחתית ההר, ואמר רב דימי בר חמא א"ל הקב"ה לישאל אם מקבלים אתם את

התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. וא"ת על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט, אלא על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשואל קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו, ובכל נפשו ובכל מאודו".

אולי מסיבה זו מצאו היהודים את החג הזה דוקא לזמן הכי טוב להקלת המתח הבא מעול מצוות כל השנה. בש"ע בהלכות מגילה סימן תרצו כותב הרמ"א בהגה: "מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא".

על זה כותב הבאר היטב: "וכן הכנה"ג הורה לאסור הפרצופים בפורים... ובכן הירא את דבר ה" ירחיק את בניו ובני ביתו מכל כי האי איסורא ופריצותא".

ובשערי תשובה כתוב: "אדם אוכל ושותה ושמח ברגל ולא ימשך בבשר ויין ובשחוק וקלות ראש לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על הוללות וסכלות אלא על שמחה שיש בה עבודת היוצר". (רמב"ם הל" יו"ט).

ובערוך השולחן באותו הסימן כתוב: ומ"ש הרמ"א בסעיף ח הוא לקיים מה שנהגו בימיו, ולא עכשיו". ומה שנמצא בגמרא בשם רבא: "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". אומרים המפרשים: "חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ושתיה עד שלא יחסר שום דבר. ומ"מ אין אנו מצויין להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה שלא נצטוינו על שמחה של הוללות ושל שטות אלא בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת השם ית והודאה על הנסים שעשה לנו ומה שאמר כאן עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כבר פירשו קצת גאוני (רבנו אפרים) שממה שהזכיר אחרין קם רבא שחטיא לרבי זירא נדחו כל אותם הדברים" (מאירי מגילה ז").

הרמ"א בסימן תרצ"ה בהגה כותב: "יש שנהגו ללבוש בגדי שבת ויו"ט בפורים וכן נכון (מהרי"ל) כי יש לפורים שני קיומים שמדייקים מן הפסוקת "לקים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם" (אס" ט:לא). קיום אחד "כאשר קים עליהם מרדכי ואסתר" שהוא משתה ושמחה. וקיום שני כאשר "וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם", שהוא קיום של תענית. אם כן פורים הוא תרתי דסתרי. מצד אחד פורים הוא יום צרה שחייבים בו תחנונים וצעקה, ומצד שני הוא מחייב משתה ושמחה. מעניין, שסתירה זאת אפשר לדייק גם מתוך דברי האמוראים בגמרא: רבי יהושע בן לוי אומר, "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום". והוא מוכיח את זה מן הפסוק "אלקי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דמיה לי". ומצד שני, רבי חלבו אמר עולא ביראה, לומד אותו החיוב, מן הפסוק "למען יזמרך כבוד ולא ידם ה אלקי לעולם אודך" (תהילים ל:יג), שקריאת המגילה היא מדין שירה, כמו אדם המוצא את עצמו במצב של שמחה שהוא אומר שירה לה, "ה אלהי לעולם אודך". זה הוא פורים. קריאת המגילה היא קריאה של תחנונים, אבל באותו הזמן, קריאת המגילה היא גם קריאה של שירה, קריאה של הלל. אם כן, יוצא שתענית אסתר היא קיום של פורים, ומי שאינו מתענה בתענית אסתר לא עבר רק על איסור תענית אסתר אלא שחסר לו גם קיום נוסף של פורים, הוא קיים את הצד של "למען יזמרך כבוד ולא ידם ה אלהי לעולם אודך", אבל הוא לא קיים את של "אלהי אקרא יומם ולא תענה" כי פורים הוא גם יום של תחנונים ולכן דרש רבי נטרונאי גאון לאמר "למנצח מזמור לדוד יענך ה" ביום צרה", כדי להזכיר לנו שיום זה הוא גם עת צרה ותחנונים. אבל אצלנו אין אומרים "למנצח" למרות שיום פורים הוא יום צרה, כי הוא גם יום משתה ושמחה, אף שאנו מודים ששני הימים, תענית אסתר ופורים הם קיום אחד.

אבל למעשה יש מקור יהודי נכון ואמתי המרשה ללבוש תלבושות בפורים. המקור הוא במגילה עצמה בספור של נדודי שינת המלך והקריאה מספר הזכרונות אודות טובת מרדכי למענו, ושאלת המלך "מה נעשה יקר יקר וגדולה למרדכי על זה? ומה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו?"

במדרש אבא גוריון על אסתר כתוב: "כל מקום שנאמר במגילת אסתר מלך אחשוורוש, באחשוורוש הכתוב מדבר, ובכל מקום שנאמר מלך סתם במלך מלכי המלכים הכתוב מדבר". ולפי מנהגנו שכותבים בראש כל עמוד שבמגילה המלה "המלך", בסיפור שלנו מתחיל העמוד עם המלים "המלך חפץ ביקרו". משמע שהמלך הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ולתשובת הרשע שיעץ למלך "איש אשר המלך חפץ ביקרו, יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו, ונתון הלבוש והסוס על ידי איש משרי המלך הפרתמים והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו".

ענה לו המלך: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת".

מכאן רואים שנכון בפורים ללבוש בגדים יפים ומכובדים כמלכים ושרים, כחכמים וצדיקים לקיים את הכתוב "אשר המלך חפץ ביקרו" ובגלל קיומו יגדל כבודו.

אני תפילה שתבא הברכה הכתובה במגילה: "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".